

Vabadus! Wabadus?

Peeter Päll

See viimane märgib üht Tallinnas Vabaduse väljakul tegutsenud toitlustusasutust, aga aeg-ajalt uuritakse keelenõuandest, millal siis sai *w*-st eesti keeles *v* ja kes selle otsustas. Nagu selgub, lihtsat vastust sellele ei ole.

Olgu meenutuseks öeldud, et pikka aega kasutati eesti keeles põhitähena *w*-d ja *v* oli hoopis võõrtäht, mida haruharva mõnes võõrsõnas või ladina tsitaatlaenus (nt *civitas*) kasutati. Nii oli veel XX sajandi alguses, kuid ajakiri Eesti Kirjandus hakkas 1907. aastal *w* asemel kasutama *v*-d, varem oli see olnud Gustav Suitsul 1905. Kas oli põhjuseks arusaam, et *v* on moodsam, või väljendati sellega oma erinevust saksa kultuurist või võeti eeskuju hoopis oma naaberriitelt soomlastelt, kes omakorda said selle rootslastelt, ei ole enam tagantjärele selge, aga vähehaaval hakkas *v* kasutamine levima. Harald Põllu 1915. aasta grammatika oli esimesi, mis seda ettevaatlikult pooldas, ja siis võis põhjuseks tõesti olla saksavastatus, sest parasjagu käis maailmasõda, milles Saksamaa oli vaenlane.

Ainus teadaolev otsus, mis kinnitas üleminekut *v*-tähe kasutamisele, tehti 1919.–1920. aastal Eesti Kirjanduse Seltsi keeletoimkonnas, kui arutati järgmise õigekeelsussõnaraamatu koostamist. Pärast seda hakati keelekäsiraamatutes seda soosima, kuid sõnastus jäi leebeks kuni 1930. aastateni, mil *v*-d peeti juba ainusoovitavaks. Villem Altoa nentis 1931. aastal ilmunud ülevaates, et mõlemat tähte peetakse samaväärtuslikuks ja tihtipeale kirjutatakse ka saksa nimed ümber *v*-ga (*Viedemann*), mis aga ei ole õige. 1930. aastate lõpust võib siiski nentida, et *v*-täht oli juurdunud ja *w*-d hakati pidama pigem võõrtäheks.

Vahel on *v*-le üleminekut seostatud fraktuuri (gooti kirja) asemel antiikva kasutuselevõetuga, ent see pole päris täpne; ka antiikvas

kasutati sageli veel *w*-d, näiteks oli see nii esimeses õigekirjutussõnaraamatus (1918).

Seega võib nentida, et *v*-täht tuli kasutusele peaaegu spontaanselt, ilma et seda otsust oleks kusagilt maha kuulutatud. Ta lihtsalt sobis kõigile ja tundus loogiline. Kaasa aitasid kool ja ametlik keeletarvitus.

Üks jäänus *w*-tähe kunagisest staatusest on siiski vahel säilinud. See esineb kombes järjestada perekonnanimesid sisaldavates nimestikes *v*- ja *w*-täht kokku. Nii on praktiline.

Nüüd on vahel näha nostalgiat, mida kajastab *w* tagasitulek kas või mõne nime kirjepildis. Seda võiks veel kuidagi mõista, sest ärinimega tahetakse silma torgata (vahel väga valusalt), aga ma ei mõista neid, kes tähistavad 1920.–1930. aastate Eesti Vabariiki lühendiga EW. See tundub ülekohtune, sest just tollal tehti kõik selleks, et *w*-tähte eesti tähestikust kaotada.

Postimees 10. VI 2017